

АНОТАЦІЯ

Мерімеріна І. О. Прокурор як суб'єкт доказування при обранні, зміні, скасуванні заходів забезпечення кримінального провадження слідчим суддею, судом. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право». – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2021.

Дисертація є самостійно завершеною науковою працею, у якій вперше визначені особливості здійснення доказування прокурором при обранні, зміні, скасуванні заходів забезпечення кримінального провадження слідчим суддею, судом.

У дисертації досліджено загальну характеристику заходів забезпечення кримінального провадження, вивчено правове регулювання статусу прокурора у ході досудового розслідування та у судовому розгляді.

Розглянуто прокурора як суб'єкта доказування при обранні, зміні, скасуванні заходів забезпечення кримінального провадження слідчим суддею, судом. Доведено, що при здійсненні прокурором повноважень, визначених законом, за правильність, законність та обґрунтованість прийнятих рішень та проведених процесуальних дій він несе відповідальність.

Вивчено чинне кримінально процесуальне законодавство України та теоретичні питання, пов'язані з обранням запобіжних заходів та затриманням особи у ході досудового розслідування. У роботі висвітлені поняття, види, мета запобіжних заходів, загальні засади та порядок їх обрання (зміни, скасування), підстави та момент затримання особи. Обґрунтовано необхідність доказування підстав застосування запобіжних заходів. Окрему увагу приділено процесуальному статусу та повноваженням прокурора у охарактеризованих питаннях. Досліджено процедурні аспекти розгляду клопотань про обрання запобіжних заходів та визначено роль прокурора у забезпеченні законності цього процесу.

Розглянуто питання обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, винесення ухвали про дозвіл на затримання з метою приводу, вивчено проблемні питання строку дії запобіжного заходу та ухвали суду. Наведено аргументи, що на законодавчому рівні потребують удосконалення положення КПК України, які визначають порядок обрання слідчим суддею, судом запобіжного заходу у вигляді застави як альтернативи триманню під вартою. Зокрема, розглянуто законодавчі норми з приводу того, що ухвали слідчого судді про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою або відмову в його застосуванні, визначення розміру застави без врахування вимог ч. 5 ст. 182 КПК України при застосуванні запобіжного заходу, можливо оскаржити в апеляційному порядку.

У дисертації вивчено норми Кримінального процесуального кодексу України та Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення щодо відображення в інформаційній системі Єдиний реєстр досудових розслідувань відомостей про вжиті заходи забезпечення кримінального провадження, у тому числі запобіжні заходи. Проаналізовано можливості Єдиного реєстру досудових розслідувань щодо обліку таких відомостей. Правильне, своєчасне та повне внесення інформації до Єдиного реєстру досудових розслідувань сприяє формуванню статистичної звітності правоохоронних органів, що визначає рівень кримінальної протиправності, дані про осіб, які учинили кримінальні правопорушення.

У ході вивчення окрему увагу приділено повноваженням прокурора при здійсненні нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва та проведенні перевірок повноти, достовірності та своєчасності внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Виявлено загальні проблеми вдосконалення повноважень прокурорів на вказаному напрямку. Запропоновано з метою уникнення наявних неузгодженостей положення статті 131 КПК України доповнити нормою щодо необхідності обов'язкового внесення до ЄРДР

відомостей про обрання, зміну, скасування та продовження заходів забезпечення кримінального провадження.

Досліджено виявлені процесуальні порушення, які допускаються при здійсненні реєстраторами обліку заходів забезпечення кримінального провадження, у тому числі запобіжних заходів.

Досліджено нормативне регулювання повноважень прокурора у підготовчому судовому провадженні та судовому розгляді під час вирішення судом питань, пов'язаних з обранням, зміною, скасуванням та продовженням заходів забезпечення кримінального провадження, у тому числі запобіжних заходів. Наведено аргументи щодо доцільності передбачити окремою нормою повноваження прокурора у підготовчому судовому провадженні та судовому розгляді, визначено необхідність внесення змін до п. 4 ч. 2 ст. 315 КПК України, доповнення ст. ст. 315, 392 КПК України нормою щодо можливості сторони обвинувачення оскаржувати в апеляційному порядку рішення суду, прийнятого під час підготовчого судового засідання, зміст ст. 331 КПК України доповнення нормою з приводу зобов'язання прокурора заявляти клопотання щодо продовження запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою з метою обґрунтування доцільності такого.

З'ясовано в чому полягає стадія апеляційного оскарження у кримінальному провадженні. У ході дослідження розглянуто які ухвали слідчого судді щодо застосування заходів забезпечення кримінального провадження, згідно вимог Кримінального процесуального кодексу України можуть бути оскаржені в апеляційному порядку. Наголошено, що можливість оскарження ухвал слідчого судді під час досудового розслідування є важливою гарантією забезпечення захисту прав і законних інтересів учасників кримінального провадження. Виділено і описано перелік осіб, які мають право подати апеляційну скаргу. Наведено аналіз нормативного регулювання оскарження ухвал слідчого судді. На основі вивчення встановлено характерні риси оскарження окремих заходів забезпечення кримінального провадження.

Розкрито роль прокурора у ході здійснення перевірки законності та обґрунтованості прийнятих слідчим суддею рішень про обрання, зміну, скасування заходів забезпечення кримінального провадження.

Обґрунтовано думку про те, що доцільним є необхідність розширення переліку ухвал слідчого судді, які підлягають оскарженню згідно до положень Кримінального процесуального кодексу України, а саме можливості оскарження прокурором ухвал слідчого судді про арешт майна, відмову у ньому, повне або часткове скасування арешту майна, зняття арешту з майна, про повернення тимчасово вилучених речей і документів, застосування запобіжного заходу у вигляді особистого зобов'язання або відмову в його застосуванні, застосування запобіжного заходу у вигляді особистої поруки, застосування запобіжного заходу у вигляді передання неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого під нагляд батьків, опікунів, піклувальників або адміністрації дитячої установи або відмову в його застосуванні.

Досліджено норми КПК України щодо заходів забезпечення кримінального провадження, які застосовуються до неповнолітніх осіб як учасників кримінального провадження. Узагальнено повноваження прокурора при обранні, зміні, продовженні та скасуванні щодо неповнолітніх осіб окремих заходів забезпечення кримінального провадження, у тому числі запобіжних заходів. Вивчено нормативну базу, якою керуються прокурори при застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження. Звернуто увагу на запровадженні відновного правосуддя для неповнолітніх.

Указано на межі кримінального процесуального доказування під час застосування запобіжних заходів слідчим суддею та судом у кримінальному провадженні. Розкрито сутність окремих заходів забезпечення, які застосовуються до неповнолітніх осіб, які є підозрюваними або обвинуваченими у кримінальному провадженні.

У ході дослідження з'ясовано, що до неповнолітніх підозрюваних, обвинувачених можуть бути застосовані всі заходи забезпечення кримінального провадження, однак їх вжиття має певні особливості.

Опрацьовано проблематику, яка виникає під час реалізації повноважень прокурора при застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження до неповнолітніх осіб та запропоновано шляхи їх вирішення.

У результаті аналізу різних наукових підходів зроблено висновок щодо необхідності внесення змін щодо окремих положень КПК України в частині визначення поняття «ювенальний прокурор», узагальнення переліку запобіжних заходів, у тому числі тих, які застосовуються до неповнолітніх осіб, запропоновано внесення змін щодо визначення відповідальності адміністрації дитячої установи за порушення взятих на себе зобов'язань при передавання під нагляд неповнолітнього.

Окреслено запобіжні заходи, які можуть застосовуватись до неосудних осіб. Вивчено роль прокурора у ході обрання, зміни та скасування запобіжних заходів до особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішувалося питання про їх застосування.

Ключові слова: прокурор, повноваження прокурора, доказування, обрання, зміна, скасування заходів забезпечення кримінального провадження, запобіжні заходи, слідчий суддя, суд, Єдиний реєстр досудових розслідувань, облік.

SUMMARY

Merimerina I. The prosecutor as a subject of proof in the choosing, modification, cancellation of measures to ensure criminal proceedings by the investigating judge, the court. – Qualification scientific work on the rights of a manuscript. Thesis for the Doctor of Philosophy scientific degree in the specialty 081 – “Law”. – National University “Odessa Law Academy”, Odessa, 2021.

The thesis is an independent completed scientific work which for the first time identifies features of the prosecutor’s bringing evidence during selection, change, cancellation of measures for ensuring criminal proceedings by the investigating judge or the court.

The thesis researched general characteristic of measures for ensuring criminal proceedings; the legal regulation of the prosecutor’s status during the pre-trial investigation as well as during court trial was studied in it.

Prosecutor was viewed as a subject of evidence during selection, change, cancellation of measures for ensuring criminal proceedings taken by the investigating judge or the court. It was proved that a prosecutor exercising the powers determined by the law, independently and completely bears responsibility for correctness, legality and substantiation of decisions taken and procedural actions conducted.

The current criminal procedural legislation of Ukraine as well as theoretical issues related to selection of preventive measures and detention of a person during the pre-trial investigation were studied. The work highlights concepts, types, purpose of preventive measures, general principles and order of their selection (change, cancellation), grounds and the moment of detention of a person. The necessity to bring evidence of grounds for application of preventive measures was proved. Special attention is paid to the prosecutor’s procedural status and powers in the issues described. Procedural aspects for consideration of petitions on selection of preventive measures was researched and the prosecutor’s role in ensuring legitimacy of this process were determined.

The matter of choosing a preventive measure in the form of custody, giving a decree on the detention permit for the purpose of forcible arrest was viewed; problematic issues of preventive measure validity period and the court's decision validity period were considered. Arguments are presented that require improvement at the legislative level of the provisions of the CPC of Ukraine, which determine the procedure for selection of a preventive measure in the form of a bail (by the investigating judge or the court) as an alternative to detention. In particular, possibilities of appealing the investigating judge's decision on application of a preventive measure in form of detention or refusal to apply such an appeal, determination of the bail size without taking into account the requirements of Part 5 Art. 182 of the CPC of Ukraine at application of the preventive measure.

The thesis studies norms of the Criminal Procedure Code of Ukraine and the Regulations on the Unified Register of Pre-trial Investigations, the procedure for its formation and maintenance as for displaying in the information system the Unified Register of Pre-trial Investigations information on measures taken to ensure criminal proceedings, including preventive measures. Possibilities of the Unified Register of Pre-trial Investigations regarding accounting of such information were analyzed. Correct, timely and complete entry of information into the Unified Register of Pre-trial Investigations contributes to formation of statistical report system of law enforcement agencies, and this determines the level of crimes and crime disclosure as well as the level of data on the persons who committed these crimes.

In the course of the study, particular attention is paid to prosecutor's authority at supervising the observance of laws during pre-trial investigations in the form of procedural guidance and conducting checks of completeness, correctness and timeliness of data entry into the Unified Register of Pre-trial Investigations. General problems of improving powers of prosecutors in this direction were identified. In order to avoid the existing inconsistencies provisions of Article 131 of the CPC of Ukraine are proposed to be supplemented with a provision on the necessity of mandatory introduction of information on selection, change, cancellation and

prolongation of measures for ensuring criminal proceedings to the Unified Register of Pre-trial Investigations (URPI).

We investigated the detected procedural violations, which are allowed at registration of measures of criminal proceedings, including preventive measures.

Normative regulation of the prosecutor's authority in the preparatory court proceedings and court proceedings during court's giving a decision on issues related to selection, change, cancellation and prolongation of measures for ensuring criminal proceedings, including precautionary measures, was studied. Arguments are given as to the expediency to use a separate norm for envisaging prosecutor's authority in preparatory court proceedings and court investigations, to bring changes to paragraph 4 4, Part 2 Art. 315 of the CPC of Ukraine, to amend Articles 315, 392 of the CPC of Ukraine with a norm on the prosecutor's possibility to appeal the court's decision adopted during the preparatory hearing, to supplement the content of Art. 331 of the CPC of Ukraine with a norm on the prosecutor's obligation to file a petition for extension of the preventive measure in the form of detention for the purpose of justifying expediency of such.

The stage of the appeal in criminal proceedings was clarified. During the study we viewed investigating judge's decisions concerning the application of measures for ensuring criminal proceedings which are subject to appeal in accordance with the requirements of the Criminal Procedure Code of Ukraine. It is emphasized that appealing decisions made by the investigating judge during the pre-trial investigation is an important guarantee for protection of the rights and legitimate interests of the participants in the respective criminal proceedings. The list of persons who have the right to file an appeal is highlighted. Normative regulation of appealing investigative judge's decisions was analyzed. Characteristic features of appealing certain measures of criminal proceedings were identified and investigated.

Investigated is the prosecutor's role in checking legality and validity of decisions made by the investigating judge on the selection, change, cancellation of measures for ensuring criminal proceedings.

It is argued that it is expedient to supplement the Criminal Procedural Code of Ukraine with provisions concerning the possibility of prosecutor's appealing decisions made by the investigating judge on attachment of property or refusal to attach property, complete or partial cancellation of attachment of property, release from attachment of property, as well as on returning temporarily removed items and documents, application of a preventive measure in the form of a personal obligation or on refusal to apply it, on application of a preventive measure in the form of a personal bail, on application of a preventive measure in the form of transferring a juvenile suspect or accused under the supervision of parents, guardians, trustees or administration of a child care institution or on refusal to apply such a measure.

Studied are norms of CPC of Ukraine on measures aimed at provision of criminal proceedings applied to juvenile persons as participants of criminal proceedings. We generalized prosecutor's authority during selection, change, prolongation and cancellation of certain measures against juvenile persons for ensuring criminal proceedings, including preventive measures. We studied the normative base prosecutors are guided by at application of measures aimed at provision of criminal proceedings. Attention is paid to the introduction of restorative justice for juveniles.

Determined are borders of bringing criminal procedural evidence during application of preventive measures by the investigating judge and the court in the respective criminal proceedings. The essence of certain measures applied to juveniles suspected or accused in criminal proceedings was revealed.

The study found out that all measures of criminal proceedings can be applied to juvenile suspects and accused persons, but application of such measures has certain peculiarities.

We studied problems that arise during the implementation of the prosecutor's powers in the application of measures of ensuring criminal proceedings against juveniles and proposed ways to solve these problems.

As a result of the analysis of various scientific approaches, the conclusion was drawn on the necessity of introducing changes to certain provisions of the CPC of

Ukraine in the part of definition of the “juvenile prosecutor” concept, generalization of the list of preventive measures, including those applied to juveniles, amendments were proposed concerning determination of responsibilities of a child care institution administration for violation of obligations assumed during transfer of a juvenile person under supervision.

Prevention measures that may be applied to distracted persons were outlined. We studied the prosecutor’s role in the course of selection, change and cancellation of preventive measures against a person subjected to application of compulsory measures of medical nature or a decision concerning application of such measures.

Key words: *prosecutor, prosecutor’s authority, evidence, selection, change, cancellation of measures for ensuring criminal proceedings, preventive measures, investigating judge, court, Unified Register of Pre-trial Investigations, accounting.*

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Наукові статті, у яких опубліковано основні результати дисертаційного дослідження:

1. Завертайло І. О. Проблемні аспекти застосування норм КПК України в практичній діяльності при обранні запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою та постановлення ухвали про дозвіл на затримання з метою приводу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право.* 2015. Випуск 34 (3). С. 79-83.

2. Завертайло І. О. Нормативне регулювання повноважень прокурора при обранні, продовженні, зміні та скасуванні заходів забезпечення кримінального провадження в суді першої інстанції. *Журнал східноєвропейського права.* 2019. № 64. С. 160-169.

3. Завертайло І. О. Повноваження прокурора під час застосування запобіжних заходів у кримінальному провадженні про кримінальні проступки. *Visegrad Journal on Human Rights.* 2020. № 3. Vol. 1. P. 128-132.

4. Мерімеріна І. О. Реалізація повноважень прокурора при застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх осіб. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 5. С. 228-234.

5. Мерімеріна І.О. Перевірка прокурором законності та обґрунтованості прийнятих слідчим суддею рішень про застосування заходів забезпечення кримінального провадження. *Науковий вісник УжНУ. Серія : Право*. 2021. № 64. С. 341-345.

Список публікацій здобувача, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації та додатково відображають її наукові результати

6. Завертайло І. О. Процесуальні порушення під час складання обвинувального акта і підстави повернення його судом для усунення недоліків, в тому числі з угодою (погляд практичного працівника). *Вісник Академії митної справи. Серія : Право*. 2015. № 1 (14). С. 127-133.

7. Завертайло І. О. Роль прокурора в доказуванні обставин під час затримання підозрюваного та обрання запобіжних заходів під час досудового розслідування. *Кримінальний процесуальний кодекс 2012 року: ідеологія та практика правозастосування*: колективна монографія / за заг. ред. Ю. П. Аленіна; відпов. за вип. І. В. Гловюк. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 551-573.

8. Завертайло І. О. Повноваження прокурора при застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження. *Верховенство права очима правників-початківців* : матеріали Всеукр. наук. конф., 18 листопада 2017 року. Т. 1. Одеса, 2017. С. 246-248.

9. Завертайло І. О. Здійснення прокурором доказування при обранні деяких заходів забезпечення кримінального провадження. *Криміналістичні та кримінальні-процесуальні засоби оптимізації досудового розслідування* : матер. ІІІ дистанц. конф., 11 грудня 2017 року. Одеса, 2017. Т.1. С. 218-222.

10. Завертайло І. О. Оскарження розміру застави, визначеної судом при обранні запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах Європейської інтеграції* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 18 травня 2018 року. Одеса, 2018. Т. 2. С. 344-347.

11. Завертайло І. О. Нагляд прокурора при обліку заходів забезпечення кримінального провадження в Єдиному реєстрі досудових розслідувань. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 4. С. 332-335.

12. Завертайло І. О. Припинення дії запобіжних заходів за КПК України. *Теоретичні та практичні проблеми розвитку кримінального права і процесу* : матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. семін. 06 грудня 2019 року. Івано-Франківськ : редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2019. С. 23-26.

13. Завертайло І.О. Деякі аспекти прокурорського нагляду при застосуванні запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою для забезпечення видачі особи (екстрадиційний арешт). *Правове життя сучасної України* : матер. міжнар.наук.-практ. конферен., 15 травня 2020 року. Одеса, 2020. Т. 3. С. 281-284.

14. Завертайло І. О. Щодо здійснення виклику слідчим, прокурором та судового виклику у кримінальному провадженні. *Проблеми вдосконалення правового забезпечення прав та основних свобод людини і громадянина* : матер. міжнар. наук.-практ. конферен., 26-27 червня 2020 року. Запоріжжя : Запорізька міська громадська організація «Істина», 2020. С. 132-136.

15. Завертайло І.О. Про окремі аспекти звернення до слідчого судді, суду з клопотанням про тимчасовий доступ до речей і документів. *Актуальні питання розвитку правової держави в умовах сучасного становлення громадянського суспільства в Україні* : матер. міжнар. наук.-практ. конферен., 26-27 червня 2020 року. Харків : ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2020. С. 78-81.

16. Мерімеріна І.О. Прокурор як суб'єкт доказування при зміні запобіжних заходів. *Актуальні проблеми реформування кримінальної юстиції* : матер. міжнар. наук.-практ. конфер., 11–12 червня 2021 року. Одеса : Міжнародний гуманітарний університет, 2021. С. 53-56.